

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

การประเมินความก้าวหน้าคุณภาพนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ระดับประเทศ ปีการศึกษา 2531 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533บ : 41) ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการประเมินคุณภาพนักเรียนระดับประเทศ พบว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละของนักเรียนในเขตการศึกษา 3 กลุ่มทักษะภาษาไทย ร้อยละ 61.85 กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ร้อยละ 44.93 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ร้อยละ 58.95 และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ร้อยละ 69.63 และร้อยละของนักเรียนที่พอใจกลุ่มทักษะภาษาไทย ร้อยละ 82 กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์ ร้อยละ 34 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ร้อยละ 77 และกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ร้อยละ 83

จากผลการประเมินดังกล่าว เมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายด้านคุณภาพของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ที่กำหนดว่านักเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมด มีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร อยู่ในระดับที่น่าพอใจและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยกลุ่มทักษะ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ส่วนกลุ่มประสบการณ์อื่น ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 (สนอง เครือมาก และคณะ, 2529 : 1254) จะเห็นว่าคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 3 ยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมายค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับประถมศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535 : 24) ได้กำหนดค่าเฉลี่ยร้อยละผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มทักษะภาษาไทย ร้อยละ 70 กลุ่มทักษะ

คณิตศาสตร์ ร้อยละ 50 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ร้อยละ 70 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ร้อยละ 80 และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ร้อยละ 60 ซึ่งจะเห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและร้อยละของนักเรียนที่มีผลการเรียนที่น่าพอใจของนักเรียนในเขตการศึกษา 3 ยังต่ำกว่าเป้าหมายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ทุกกลุ่มประสบการณ์ นับว่ายังเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างรีบด่วน

การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา ต้องอาศัยกระบวนการ 3 กระบวนการ คือ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการจัดการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528 : 14) กระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญในการช่วยทำงานของผู้บริหารบรรลุวัตถุประสงค์ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ เพราะเป็นกระบวนการที่ช่วยทำงานมีมาตรฐานและคุณภาพสูงเสมอมา (อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กังคารวัฒน์, 2528 : 2) การนิเทศการศึกษามีความจำเป็น แต่การดำเนินการด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และมีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตร หนังสือเรียน แนวการสอน วิธีสอน เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ การนำเอาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มีผู้คิดค้นมาใช้ในทางการศึกษา วิทยาการต่าง ๆ เกิดขึ้นและพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีผลให้การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2524 : 170)

การนิเทศการศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของคน งาน และพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในปัจจุบัน สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ ความรู้ในสาขาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับโรงเรียนและสถานทางการศึกษามีภาระเกี่ยวกับการสอนนักเรียน นักศึกษา จึงไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาได้ทันกับวิวัฒนาการต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จำเป็นต้องอาศัยผู้มี

ความรู้ ความสามารถร่วมนิเทศการศึกษา เพื่อพัฒนาคน งาน และพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534 : 12)

การนิเทศศึกษามีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ ด้านปัจจัย ได้แก่ บุคลากร ผู้นิเทศ ผู้สนับสนุนการนิเทศ ผู้รับการนิเทศ ขอบข่ายงาน ภารกิจ สื่อและเครื่องมือ นิเทศ วัสดุและสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน และด้านกระบวนการ ได้แก่ การปฏิบัติงานของผู้นิเทศตามกระบวนการนิเทศ โดยนำหลักการนิเทศ ทักษะ และ เทคนิคที่จำเป็นมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมและควรได้รับการเสริมแรงจากผู้บริหาร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 ก : 84)

ในปัจจุบันงานนิเทศการศึกษาเป็นที่ยอมรับและนำเข้าสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในงานการบริหารการประถมศึกษาระดับอำเภอหรือกิ่งอำเภอศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เป็นผู้บทบาทสำคัญในการติดตาม ประเมินผลและให้ความช่วยเหลือแก่ครูผู้สอนในด้านการเรียนการสอน (สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527 : 8) แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ศึกษา-นิเทศก็ยังปฏิบัติงานไม่ค่อยจะได้คุณภาพเป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากมีปัญหาหลายประการ เป็นต้นว่า จำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อยไม่ได้สัดส่วนกับครูและโรงเรียนที่มีอยู่ งบประมาณจำกัด อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในการนิเทศมีไม่เพียงพอ ขาดความคล่องตัว ในการปฏิบัติงาน โรงเรียนอยู่กระจัดกระจายห่างกันมาก และครูไม่ค่อยได้นำวิธีการ ที่ได้รับการนิเทศไปปฏิบัติ (สงัด อุทรานันท์, 2531 : 36) จะเห็นว่า เป็นปัญหา ด้านปัจจัยเป็นส่วนมาก แต่โดยทั่วไป ปัญหาทางด้านกระบวนการนับเป็นปัญหาที่มีความ สำคัญ เพราะกระบวนการนิเทศหรือรูปแบบของการนิเทศเป็นขั้นตอนการทำงานที่จะ นำหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดต่าง ๆ ไปสู่ภาคปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้ (สงัด อุทรานันท์, 2529 : 80) ดังนั้นการนิเทศการศึกษาควรจะให้ เป็นไปในลักษณะการนิเทศที่เน้นรูปแบบการนิเทศซึ่งจะเป็นไปในลักษณะของกระบวนการ นิเทศมากกว่าเน้นที่ปัจจัยของการนิเทศที่ผ่านมา อีกทั้งจะต้องอาศัยหลักการนิเทศที่

ให้ความสำคัญในด้านความสัมพันธ์อย่างจริงจัง ระหว่างครูและผู้นิเทศ (ประสิทธิ์พรหมรัตน์, 2529 : บทคัดย่อ)

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการนิเทศการศึกษาซึ่งจะเป็นในลักษณะของกระบวนการนิเทศการศึกษาในระดับต่าง ๆ พบว่า ขั้นตอนการนิเทศการศึกษาภายในกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา การวางแผนการนิเทศ การให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติลงมือปฏิบัติ สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติ รวมทั้งประเมินผลการปฏิบัติ (มณฑเจียร ชมดอกไม้, 2529 : บทคัดย่อ) สำหรับในโรงเรียนมัธยมในเขตการศึกษา 5 นั้น ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการตามรูปแบบการนิเทศ 5 ขั้นตอนคือ การวางแผน การดำเนินงาน การสร้างความรู้ความเข้าใจวิธีปฏิบัติงาน การดำเนินงานและติดตามควบคุมกำกับการปฏิบัติงาน การสร้างขวัญและกำลังใจ และการประเมินผล (ศิริวรรณ ฉายะเกษดริน, 2528 : บทคัดย่อ) ส่วนรูปแบบในการนิเทศการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลในคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีขั้นตอนในการนิเทศประกอบด้วย การวางแผน การให้ความรู้ในการปฏิบัติงาน การดำเนินการนิเทศ และการประเมินผล (อารีวรรณ กลั่นกลิ่น, 2528 : บทคัดย่อ) และกัลยา รัตนศรี (2532 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยถึงกระบวนการนิเทศการศึกษาของหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยใช้กระบวนการในการนิเทศ 5 ขั้นตอน คือ กระบวนการวางแผน กระบวนการจัดสายงาน กระบวนการนำ กระบวนการควบคุม และกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน ส่วนสุชาติ ศรีสุวรรณ (2528 : บทคัดย่อ) ได้พบว่ารูปแบบนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเลย มีขั้นตอนการดำเนินงานคือ การจัดทำแผนและโครงการ การให้ความรู้ความเข้าใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ และการประเมินผล

จะเห็นว่ารูปแบบของการนิเทศศึกษานั้นจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดรูปแบบการนิเทศการศึกษาในรูปของกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งมี 5 ขั้นตอนคือ การศึกษาสภาพ

ปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การวางแผนและกำหนดทางเลือก การสร้างสื่อ เครื่องมือและวิธีการการปฏิวัติการนิเทศ และการประเมินผลและรายงานผล ผู้วิจัย ในฐานะศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 มีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการ นิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 ตามรูปแบบการนิเทศ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ว่ามีปัญหากในการใช้ รูปแบบการนิเทศการศึกษานี้หรือไม่อย่างไร ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ วุฒิ ประสบการณ์ และขนาดของอำเภอ แตกต่างกัน เพื่อผลการวิจัยจะได้นำไปใช้ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการนิเทศการศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ ในการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยเพื่อศึกษาปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ อำเภอ ที่มีความแตกต่างกันในด้าน วุฒิ ประสบการณ์ และขนาดของอำเภอ
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการนิเทศการ ศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3

ความสำคัญและประโยชน์

การวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์และมีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

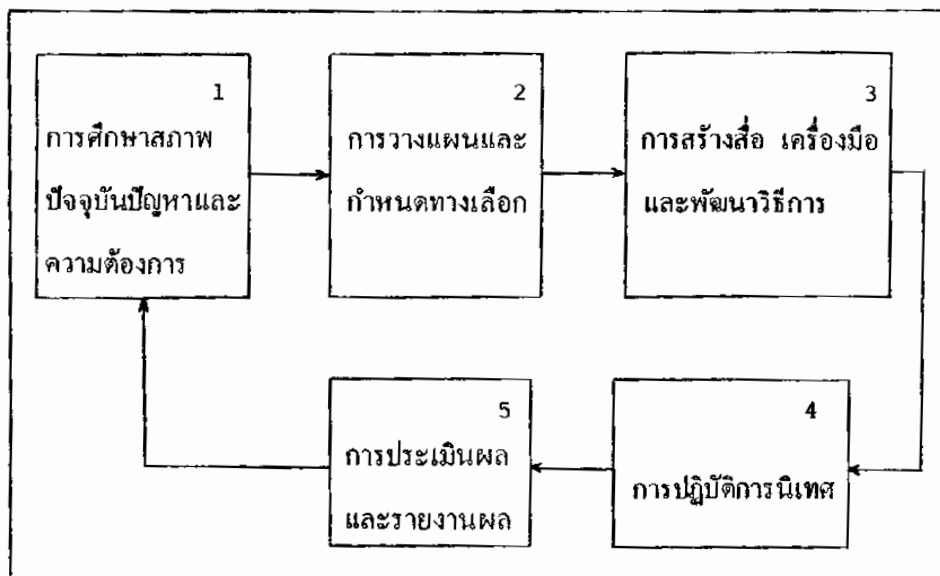
1. ด้านความรู้
  - 1.1 ทำให้ทราบสภาพปัจจุบัน และปัญหา ของรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อนำไปปรับปรุง ส่งเสริม เสนอแนะ ในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ
  - 1.2 ทำให้ทราบข้อเปรียบเทียบปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอที่มีวุฒิ ประสบการณ์ และขนาดของ อำเภอต่างกัน
  - 1.3 ทำให้ทราบแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการนิเทศการศึกษา ตามรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. ด้านการนำไปใช้
  - 2.1 ผลการวิจัยนำไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบการนิเทศเพื่อหา แนวทางในการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์และผู้เกี่ยวข้อง ให้การนิเทศการศึกษาเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
  - 2.2 นำรูปแบบการนิเทศที่ได้ไปพัฒนา ทดลอง ปรับปรุง เพื่อใช้ในการ ปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของเขตการศึกษา 3 ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของรูปแบบการนิเทศการศึกษา ตามรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในรายละเอียดต่อไปนี้คือ การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ การวางแผน การสร้างสื่อ เครื่องมือและวิธีการ การปฏิบัติการณ์เทศ การประเมินผล และรายงานผล ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 แสดงรูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการ
การประถมศึกษาแห่งชาติ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533 : 46

2. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชากรมาจากศึกษานิเทศก์อำเภอ ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ในปีการศึกษา 2535 จำนวน 200 คน
3. ตัวแปรที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรอิสระและตัวแปรตามดังนี้
  - 3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ซึ่งประกอบด้วย
    - 3.1.1 วุฒิต่างการศึกษา คือ ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี
    - 3.1.2 ประสบการณ์ในการทำงานเป็นศึกษานิเทศก์ คือ ต่ำกว่า 5 ปี และ 5 ปีขึ้นไป
    - 3.1.3 ขนาดของอำเภอ คือ ขนาดใหญ่ กลาง และเล็ก

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ รูปแบบการนิเทศการศึกษาตามกระบวนการนิเทศการศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำแนกเป็นรายด้าน ดังนี้

- 3.2.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
- 3.2.2 การวางแผนและกำหนดทางเลือก
- 3.2.3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และวิธีการ
- 3.2.4 การปฏิบัติการนิเทศ
- 3.2.5 การประเมินผลและรายงานผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาเรื่องปัญหาการใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามความคิดเห็นของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 3 มีนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ปัญหา หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่าง ๆ ที่ทำให้การดำเนินงานในการนิเทศการศึกษาไม่เป็นไปตามปกติหรือไม่สามารถปฏิบัติการนิเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. รูปแบบการนิเทศการศึกษา หมายถึง กระบวนการนิเทศการศึกษาที่เป็นลำดับหรือขั้นตอนที่ศึกษานิเทศก์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดกิจกรรมการนิเทศการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยใช้รูปแบบการนิเทศการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ
  - 2.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ
  - 2.2 การวางแผนและกำหนดทางเลือก
  - 2.3 การสร้างสื่อและเครื่องมือ ตลอดจนวิธีการนิเทศ

2.4 การปฏิบัติการณ์เทศ

2.5 การประเมินผลและรายงานผล

3. ศึกษาพื้นที่อำเภอ หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ที่ปฏิบัติงานประจำสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 3 ในปีการศึกษา 2535

4. เขตการศึกษา 3 หมายถึง การบริหารการศึกษาที่แบ่งเป็นเขตการศึกษา ประกอบด้วย จังหวัดชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง

5. วุฒิต่างการศึกษา หมายถึง วุฒิต่างการศึกษาของศึกษานิเทศก์อำเภอที่สอบแบบสอบถาม แบ่งได้ 2 ประเภทคือ

5.1 ระดับปริญญาตรี

5.2 สูงกว่าปริญญาตรี

6. ประสบการณ์ในการทำงาน หมายถึง ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ อำเภอ โดยนับจำนวนปี เริ่มตั้งแต่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ อำเภอ จนถึงปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ

6.1 มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี

6.2 มีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

7. ขนาดของอำเภอ หมายถึง การแบ่งขนาดของอำเภอเป็น 3 ขนาด ตามเกณฑ์การประเมินสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ คือ

7.1 อำเภอขนาดใหญ่ มีศึกษานิเทศก์ตั้งแต่ 4 คนขึ้นไป

7.2 อำเภอขนาดกลาง มีศึกษานิเทศก์ 3 คน

7.3 อำเภอขนาดเล็ก หรือกิ่งอำเภอ มีศึกษานิเทศก์ไม่เกิน 2 คน